

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՐԱՆԻ ԲԱՐՈՒՆԻ ԲԱՆԴԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱՆԴԱՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 32րդ տարեշրջանի (1916 օգոստոս-1917 յուլիս) բաժնուր-գազինն է 20 ֆրանգ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանգ, ԿԱՆԽԻԿ: Ամսական բաժնորդագինն է 2 ֆրանգ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանգ. Կամակ կամ դրամ գրկել այս հասցեով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
MARSEILLE (France)

ԼԲ ՏԱՐԻ

Թիւր 12

1916 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 18 ԴՆ.

(2. Տ. 1916 Հոկտեմբեր 5)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, համառոտելով և կամ մաշ սամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերադարձունել հրատարակուած ձեռագիրները:

Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդղիմ կարծէ: 1 գլխագիրը 2 սանդղիմ:

Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadie, 17

ԲՈՎԱՆ ԴԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսական բանակներու մէջ կուռող հայ կամաւորներու հոգատարութեան հարցը. — Հայերը Թիւրքիայի մէջ. — Քէմալի Հայերի մասին. — Լուրեր վա- նի մասին. — Տ. Համբարձում Երամեան. — Ռուս զօրքանակը Թիւրքիայում: — Մեծ Ծով լին վրայ. — Հատ- ւածներ Խ. Արուստանի «Վերջ Հայաս- տանի»-էն. — Հայ լուրեր Փարիզէն. — Բոլորիսցիների քրոսակաւոր. — Ազգային պաշտպանութեան Բ. փոխտուածինը. — Յունաստան. — Պատերազմական լուրեր. — Կոր ստացուած հրատարակու- թիւններ. — Ծանուցումներ:

ՖԲԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԿԱՆԵՐՈՒ ՄԷՋ
ԿՈՒՈՂՀԱՅ ԿԱՄԱՆՈՐԵՐՈՒ
ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՅՐ

Պատերազմի սկիզբէն ի վեր առ- կախ և գրեթէ անստանալի միա- ցած է ֆրանսական բանակներու մէջ կուռող մեր հայ կամաւորներու հոգատարութեան հարցը, որը ինք- նին հրամայական է և անհրաժեշտ: Հակառակ պահանջի կարկորու- թեան, մինչև ցարդ չկատարուեցաւ ոչ մի աշխատանք այս ուղղութեամբ, կազմուել համար մարմին մը, որը իր վրայ առնէր այդ մեր հարազատ- ներու հոգատարութեան բեռը, ո- րոնք կը կուրին ֆրանսական բա- նակներու կողքին, հայ դատին նը- պաստելու և հայ անուան պատիւ բե- րելու համար:

Յաւ ի սիրտ պէտք է յիշել այս- տեղ թէ յաճախ պատահած է, որ կամաւորներ իրենց մի քանի օր- ւայ ուրձակուրդի ընթացքին, անօ- թի մնացած և կամ գիշերելու տեղ չեն ունեցած. և այդ պահանջի ըս- տիպման տիւրը հարկին տակ զա- նազան ազգայիններու ձանձրացու- ցիչ դիմումներ կատարելու պարա- գային ալ պակաս չէ եղած ազեղ երեւոյթներու յառաջ գալը, որ ինք- նին ոչ նուազ անպատուաբեր է Մար- տեան հայ գաղութին համար:

Յատուկ մարմինի մը գոյութեան անհրաժեշտութիւնը փառաբանու պէտք չկայ, կարծեմ, քանի որ գաղութին

լուր տեղամիներն ալ գիտեն այդ- ղեալի պակասը. Հետեաբար այս պակասը լրացնելու համար իմէ երբեք կազմուի մի քանի հոգիներէ յանձնախումբ մը որ միեւնոյն տանն փտահալ թիւն ներշնչէ գաղութին իր անաշտութեան և աշխատանքի տեսակէտէն, տարակուսանքէ զերծ կը մնայ թէ ամէն պարտաճանաչ հայ չարտի զանայ իր նիւթական աջակցութիւնը ի յայտ բերել այդ ուղղութեամբ կատարուելիք հան- գանակութեանց մէջ:

Համապէս չենք տարակուսիր, որ «Մարտեան» հայ Երիտասարդաց Միութիւնն ալ, վերջերս այդ նը- պատակաւ իր ստացած 50 ֆրանգի գումարն ալ սիրտօժար կերպով կը գնէ այդ նպատակաւ կազմուելիք յանձնախումբին տրամադրութեան ներքե, գործածուելու համար կա- րօտկամաւորներու պէտքերուն, ու կըլլայ միեւնոյն տանն հիմնադրամ մը՝ կազմուելիք յանձնախումբին:

Օ՛ն ուրեմն զէպի պարտականու- թիւն, զգայուն սրտեր, չպէտք է սպասել ամէն անգամին որ ուրիշներ ըլլան նախաձեռնարկը: Հայ ազգի պահանջը մեծ է ներկայիս և բաղ- մակաբօտ. և այդ պահանջները պի- տի լրացուին միմիայն զգայուն սր- տերու և անխնայ աշխատողներու նախաձեռնութեամբ, պէտքերու հա- մաձայն կազմուելիք յանձնախումբ- րով և մարմիններով:

Մարտեան, 4 հոկտ. 1916

ԱՐԹՕ

ՀԱՅԵՐԸ ԹԻՒՐԿԻԱԻ ՄԷՋ

Էրզրումէն օգոստոս 31/13 սեպտ.ին գրած են Թիֆլիզի «Հորիզոն»-ին.

Մի քանի օր առաջ տեղս բերե- ցին ճապարջ Ջուրից գերած եր- կու հայ սպաներ — Ե. Բ. արաբ- կիւրցի և Կ. Մ. պայազիտցի:

Առաջինը եղել է Տարտանէլի կը- ուններին, Մայիս 20ին Պոլսից ճանապարհուել են զէպի Տիգրանա- կերտ, Պոլսից մինչև կուր վայրը հասել են 51 օրից, անցել են Գանիա-

Բողանդի Բաս Խլ-Այնէն Տիգ- րանակերտ: Այս ամբողջ գծի վրայ է թափուած գաղթականներու անվերջ կարտանք, խեղճ, մերկ, սովալլուկ վիճակի մէջ: Իրենց տեղեկութիւն- ները շատ հետաքրքրական են, բայց առ այժմ չի կարելի հրատարակել:

Պոլսոյ մէջ խոտով թիւններն ու ձերբակալութիւնները սխառեմով կը կերպով կը շարունակուին. ամէն օր փախտական զինուոր փնտրելու պա- տրուակին տակ տուներ կը խու- զարկին: Չերբակալուած են Պոլսոյ հասարակ և լիկալ միութեանց ոչ միայն վարչութեան, այլ և լուր տեղամիները, չեն ինչոյս նաև օ- ռիորդներ իւր արկիւններին միութեանց անգամահիներին:

Չերբակալուած են նաև թրքահայ մատարականութեան վերջին մնա- ցորդները, որոնք անյողգող կամ քով կը շարունակէին իրենց նա- խորդներու թողած գործը:

Հատարած են նաև 16.17 տարե- կան հայ երիտասարդներ: Գանիայից մինչև Միջագետք կը գտնուին բա- ւական հոծ թուով հայ բնակչութիւն, բայց անդի նապութիւնը և կրիմա- յի սաստիկ տաք լինելը պատճառ գարձած են տարածուելուն զանա- զան տեսակ հիւանդութիւններու, որ կը խլէ այդ հալածականներից օրական հարիւրաւոր հայերու կեանք- քիւր:

Որոշ չափով միութարական կա- րելի է համարել Գանիայի դաշտի հայերու վիճակը, որոնք քչաւ են Պոլսոյ մէջ, Պանտրուայէն, Ատապա- զարէն և այլն: Հարուստները կար- ցացել են մնալ, աղքատները մի մա- սը կոտորուել են, իսկ մնացածը քը- չել են զէպի Տէյրի-Ջորի անապատ- ները:

Տիգրանակերտ և Ուրֆա կեն- թաղուէր թէ քչաւ կարաւանե- րու մնացորդներ կան. այդ սիրտ է, գրեթէ հայու չունչ գոյութիւն չունի այդ քաղաքներու մէջ. կան շատ քիչ թուով ատորի հայեր:

Բանակին մէջ հայ զինուորներ գրեթէ չկան, բայց հայ զօրական- ներ կը գտնուին. այդ էլ կը բա- ցարարի այն պատճառով, որ թիւր-

քերը Տարտանէլի կուրներուն կոր- սընցուցած ըլլալով իրենց սպաներու մեծամասնութիւնը հետեաբար պէտք տեսցիլ են նաև հայ սպաներու օ- ժանդակութեան: Վերաբերմունքը զէպի հայ սպաները լաւ է եղիւ: Մնանց գրեթէ գոյութիւն չունի, նամանաւոր գիրքերը. հազիւ մի քանի օրը անգամ մը՝ կտոր մի հա- ցի երես կը տեսնան: Չինուորները յո. սահմանում և ս. մատապաւում են, և դրա համար գատուիք գիւրներու թիւը անհատաւորի չափերու կը հասնի. լուրեր էլ, լինի զինուոր և սպայ, տեղեկաւ կը սպասեն հաշտու- թեան: Հատուր զէպի ներկայ իշ- խանութիւնը կորած է:

ԲԵՄԱՍԻ ՀԱՅԵՐԸ ՄԱՍԻՆ

Կալկաթէն Տ. Միհրան Թիւրքիան նամակ մը գրած է Ալմէրի իր հօր- եղբայր Միքայէլիան հղալոյններին: Մտորի կը գնենք այդ նամակի հե- տեալ մասերը, գաղափար մը տը- ւած լինելու համար Բէմասի հայե- րի վիճակին վրայ:

Այս նամակովս կուգիմ իմացել թէ ինչպէս ազատուեցաւ մեր Երեմը և թէ ինչ վիճակ ունեցան միւսները:

Երբ զիւրը գաղթեցուցին, Երեմն ալ տարին, բայց ան փախչելով եկեր է մեր լեռները: Այդպէս փախչել են մեր երկու գիւղէն մատաւորապէս վաթսուս տղայ և զինուած կը կուրին եկեր լեռներու մէջ: Վերջապէս 15 ամիս անօթի ծարաւ կը դիմադրեն զոհեր տալով. հաշիւ կընեն որ ասոր վերջը չի գար և կորչեն անհայտ անցնիւ: «Կամ մահ կամ ազատութիւն» ըսելով կեւքեն ճամբայ, մինչև Երզնկաի սահմանը անցնելը 28 հոգի կը մնան: Անոնք կը պատմեն թէ երբ Մեղզուր ջուրի եզեր- քը հասանք, սկսան մեզ կողոպտել, կո- ղոպանել վերջ սկսան չորս կողմէ կրակ բանալ. այն լացին ու կոծին մարդ ձգե- լանար, կը վարդէին ու ջուրը կը լեցնէին: Միւսեր Ապարիւլու մեր երկու գիւղէն 176 երիտասարդ գաւտեց և Բէմասի տարաւ, դրու եկեղեցիին մէջ: Երբ իրիկուն եղաւ, երկու երկու իւրաք կապած տարին Եր- րատի եզերքը և սպաններով ջուրը ձգե- ցին. ասոնց մէջ էին Ղալիմազն Մկրտիչը, Պոլսուկան Սեդրակը և դեռ շատեր: Իւ- պիւզէնց Անդրանիկը զիւրը գաղթին: Բե- րորը ճափոնի գուռը սիւնին կապեցին և ճակատը, ձեռներն ու ոտները զամեցին: Ղալիմազն Միհրանը, որ փախու և բռնուե-

ցաւ, շատ շարժարեւէ վերջ սպաննեցին, վիզը և ոտները տաք երկաթով տաղելով՝ Կարճին Աղամը, Վարդանը, Մարտիրոսը սպաննուեցան, Փեղեկան Սահակը Քոփընքար կոչելի մէջ դարձուեցաւ և Չախոյնից Խորէնը գերի ինկաւ։ Գեռ շատ արդարեւ մեծած են։ Չեղքս չրոնքը որ գրիմս Քոսենց թագաւորը, Չոլաքենց Քեւորը մեծեր են։ Ծովիկանց Մարտիրոսը սպաննեց են, ինչպէս նաև քահանայն և Չոլաքենց Ոսկեհանը գիւղին մէջ։ Մեր հօրեղբոր Սիրունի ընտանիքը ու տղան ազատուած են, իրենց քիւրա չափիւն քովն են ապաշով տեղ։ Բայց մեր հինգ գերդաստանէն, այսինքն 5 տունէն միայն 3 հօգի ազատուած կան, միւսները բոլոր դաջած են։

Մեր սիրիկի կարապետ և Ահարոնի եղբայր, Ոսկեհան ամուսն գացեր է կուրանը Հիւսէյնին տունը, շատ աղաչել է թէ իս պահեցէք իսկ անոնք վանսիք են գինք, ըսելով թէ ան մեր բարեկամութիւնը հին ասուն էր, հիմա ալ բարեկամութիւն չկայ։ Ոսկեհան ամուսն անկէ ելեր գնացեր է գիւղը և տեսեր է որ տունները զոց են, ծառերը չորցած, գիւղն ալ աւերակ դարձած։ Վերապէս ալ երկրէն բանի մը չտարաւ։ Ընտանիքի և Պարկոսեբցի տունը չուցիք շատ զէշուծիւններ ըրած են, Պոյալը տարեր, այդտեղ ալ ջարդեր են, բայց հայրս և Ոսկեհան ամուսն բնաւ չեն տեսներ։

Աստուած վերջերին բարին ընէ։ Նաւապի գրած օրս աշխարհք ինծի մութ էր, ինչ գրելու չեմ գիտեր։ Ես ալ եկայ այստեղ կամաւոր գրուեցայ։ Շատոնց է որ Ռուստաման կը գտնուիմ։ Իմ հետ կայ Քէտէկան Յովհաննէսը և մեր Յարեթը։ Հիմակ թիֆլիզ ենք։ Քէտէկան մեր երկու գիւղերէն կանք մասուրապէս 80 հօգի կամաւոր։ Չախոյնի Յարեթը և Մէ-ժիրճանֆիլիպոսը կուտի մէջ մեռած են։ Ուրիշ մեռեալ չունինք։ Բայց Աստուծոյ։

Կարճին Մարտիրոսը և Աղամը սպաններ են և խուս կապանքովորը ձգեր են։ Վերջապէս միացած բոլոր ժողովուրդը ջարդեր կատարեր են։ Միայն գեղեցիկ հարաներն ու աղիկները առեր և բոնի նիքեաձով ամուսնացուցիք են։

Մեր այսքան տարուան աշխատանքները բոլոր կորսուեցան գնացին։ Գուց արդէն գիտէք որ մերերը Պուլկարիա միացած են։ Ուստի ձեզնէ կը խնդրենք որ 400 մանկ զրկէք մեզի։ Շատ նեղն ենք այստեղ։ Պուլկարիան կարելի չէ որ նստակ գայ։

Ահաւասիկ կոիւններն ազատուած ու եկածներու անունները։ Ստեփան Աճէմեան, Գառնիկ Աւրոյեան, և իր եղբայրը Խորէն Աւրոյեան, Մաթոս Տէր-տէրեան, Երամ Թիւրքեան և Եփրեմ Գալէնճեան։ Բայց առաջ, Մաթոս Տէրտէրեանը աղատուելէն վերջ Երզնկայի մէջ հիւանդանալով մեռաւ։ Տասուած անգամ կուտի բռնուեցանք, ամէն անգամին երկու երեք օր տեսց։ չորս անգամ պաշարուեցանք բայց Տաճկին շղթան կտրելով փախանք։ ամենէն առաջին կոիւն երբ գիւղէն փախանք, Կաբուս աղբիւրին քով ունեցանք։

Մեր այս փախուստի մէջ քաշած նեղութիւնն Տէրը միայն գիտէ։ Շատ մը փորձանքներէ անցանք։ յուսանք որ Աստուած վերջերին բարի ընէ։

ԼՈՒՐԵՐ ՎԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Վանի շրջանապատ Տէրմէն հեռագրեր է թիֆլիս փախստականների գործերին գլխաւոր հսկող զօրավար Թամաշեանին եւ Բաղդադի Սիւրբեան կողմաւստին բաժնի գլխաւոր լիազօր Տ. Խատի-

սեանին որ աշակցին Վանի վարչական պաշտօնակցների եւ ընդհանրապէս փախստականների շուտով Վան վերադարձին։

— Վանէն քաղաքապետ Տ. Ա. Թէր-գիւլաշեան հեռագրով յայտնած է թիֆլիսի քաղաքապետ Տ. Ա. Խատիսեանին թէ Վանի մէջ բռնկւեցին չկան այժմ եւ իրենց ներկայութիւնն անհրաժեշտ է։

— Փախստականները մեծ քաղաքութեամբ իգլիթէն կը վերադառնան։ Իրենց անասուններ տրուած են հետերին տանելու համար։ 22 ֆուրգօն գումաներ դրկուած են Վան։

— Վանի ամերիկեան միսիոնար Տոքթ. Բէյնոնս որ վերջերս Ամերիկէն Վան կը վերադառնար, Երեւան հասած է այժմ ուր Մալքը Մէյնլի եւ Մալքը Եարօի հետ զբաղած է Վանի փախստականներին նպաստաբաշխութեան գործով եւ շուտով անկէ պիտի մեկնի դէպի Վան։

Տ. ՀԱՄԲԱՐՉՈՒՄ ԵՐԱՄԵԱՆ

Եգիպտոսէն մեզ կը հաղորդեն թէ ծանօթ կրթական գործիչ Տ. Համբարձում Երամեան տեսուչ նշանակւել էր Ե. Ա. քառնդրիսի Պոլսեան Աղ. Երկաթե վարժարաններին և արդէն իր պաշտօնի գլխին անցած է։

Կը մաղթենք և կը յուսանք որ Վանի Երամեան վարժարանի հիմնադիր տեսչի բազմադիւն գործունէութիւնը նոյնպէս արդիւնաւոր դառնայ և Ա. քառնդրիսի մէջ, որով թէ Ա. քառնդրիսի Հայ գաղութը կօդատի և թէ բազմապատակ կրթական գործի մը Վանի մէջ իր հիմնած անուանի վարժարանին բոցաճարակ լինելէն այրուած սրտին ըսպեղանի մը կը դառնայ իր նոր գործունէութիւնը, մինչև յաջողութեամբ իր հայրենիք վերադարձը եթէ ապագային մէջ նպաստաւոր նոր հանգամանքներ իրեն օգնեն այդ նպատակի համար։

ՌՈՒՍ ԶՕՐԱՐԱՆԱԿԸ ԹԻՒՐԲԱՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Պաշտօնական հեռագրեր)

Պետրոգրադ, 11 հոկտեմբեր

Ծովեղ ընայ ուղղութեան մէջ, մեր քաղաքի զօրքեր յետ մղեցին թիւրքերը Սը-կաի եւ Չիւսարիգի մօտ գտնուող կիր-ճերէն եւ տեղաւորուեցան Գարշուղ-Տէր-գիւլաշեանի աջ ափին վրայ մինչեւ գետաբերանը։

13 հոկտ.

Հրացանագումներն եւ խուզարկուներն գործողութիւններ։

14 հոկտ.

Անիփոխ վիճակ։

15 հոկտ.

Նշանակութեան արժանի բան մը չկայ։

16 հոկտ.

Նշանակելիք կարեւոր բան մը չկայ։

ՍԵՒ ԾՈՎԻՆ ՎՐԱՅ

Ռուսական «Դիւլէն» ընդծովեայն, Քիբիցին տեղակալի հրամանատարութեան տակ, հոկտեմբեր 12ին Վոսիփորի մօտ մէկ ժամի չափ անհաւասար կռուի մը ընդունեցաւ Թիւրքական «Ռուսսի» գի-նեալ փոխադրանալին հետ որ 6.000 տա-կառաչափ տարողութիւն ունի եւ գերմանացի սպանների հրամանատարութեան տակ կը գտնուէր գրաւեց «Ռուսսի»-ն, եւ թէեւ կռուի միջոցին ինք ալ վնասուած էր, յաջողեցաւ տանիլ Սեւաստոպոլ։

ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ Խ. ԱՐՈՎԵԱՆԻ

«ՎԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» ԷՆ (*)

Գլուխ երկրորդ

«Տղէ՛ք՝ օրեաղ կացէ՛ք, թվանք-նեղ հաղորդէ՛ք, երեւիք, օղլու-շաղ բէրէ՛ք՝ մեր տունն ածեցէ՛ք» ասեց խրվարաբիլիսի իշխան պա-րոն աղայ Սարգիսը։

«Փառք Աստուծոյ՝ տունն հացով լիքն ա, գոմէշներս կ'ընի։ Ինչ ունիմ՝ ձերն ա, ձեր տաւարն է՝ որքան կարէք՝ գեղին մօտացրէ՛ք։ սիրտը-նեղ պինդ պահեցէ՛ք, քանի իմ ծուխ չի՝ կտրվիլ ու շունչս բեր-նումս՝ ջանս ձեր ուղտին դրած ա։ Մենք փրկերի ու Օսմանլիի հետ ենք քեալլայ ալիւ, էս անտիրտ Ալամն ինչ ա, որ մեր առաջին գի-մանայ Երկինքն էլ սր թռչին, տեղ-վետեղ կրակ դառնան, մեր մաղին չեն կարալ դիպչիլ։ Մեր ոսկունքը Ղարաայ սարերումն ա պնդացիլ, սրանք ո՛վ են։ որ մեզ զէմ կէնան։ Թո՛ղ մեզ բարութ ու թվանք չտան։ մեր աղամարդութիւնը մեզ համար բարութ էլ ա, պարիսպ էլ։ Լաւ նայեցէ՛ք, որ սէլերը զայիմ ըլին։ Մէկ դասթէզ (1) գնայ գեղի էն կողմը, մէկ էս կողմը։ Թէ կարաք՝ մեծ ու պստիկ խառը կանգնեցէք, որ թշնամին հէնց իմանայ, թէ մենք շատվոր ենք ու սիրտ չի՝ անի մօ-տանայ։ Ես իմ դասթովը ճառքի առաջը կը կտրեմ, առաջի դուս էկո-ղի ճակատը՝ ես դիւլլին (2) դուր-բան կանեմ, որ հրէս քցում եմ։ Ղորդ ա, շատ օր մտիկ արինք, չէ-կան։ ամա էս գիշեր ինձ սուրբ Սար-գիսն երևաց՝ ծառայ եմ նրա սուրբ զօրութիւնին՝ ու ինձ ասեց՝ որ մեր գլխի թագարէքը (3) տանինք։ Սուրբ Սարգիս անունը տվէ՛ք, ա-ղթք արէ՛ք, հրէս աղթարանը (4) որտեղ որ ա, կբացվի։ Նրանք մեր ազգի արինք շատ են վեր ածել, մէկ օր էլ մենք նրանց արինք վեր ա-ծենք։ Հայ չե՛նք, Հայի Արարչին մեռնիմ, նրա ամէն մէկը մէկ սարի բարեբար (5) ա։ Էլ վախա մէ՛ք կորցնիլ։ Կապրինք, էլի մեր հոգու-մը, մեր օղլուշաղի հետ կ'ընդանք։

(*) Տեսնել նաև Արմէնիաի Նախորդ թիւերը։

(1) Խուճի։ (2) գնդակ։ (3) ճար, պատ-րաստութիւն։ (4) արալույտ։ (5) հաւատար- (6) քամակ, օգնական։ (7) լոյս։ (8) հի-մա։ (9) սիւն։ (10) բակ։

էլի մեր ննջեցելոյ հօղի վրայ արին կը թափինք։ վարդանայ թռնեղը չե՛նք, Տրդատայ արինք չի՝ մեր սրտումը, Տիգրանի շունչը չի՝ մեր բերնումը։ Սար ըլէ՛ր՝ կհալչէ՛ր, էլի մենք Հայերս չե՛նք, որ ամէն տեղ անուն ունինք, մեր հաւատը ա-մէն տեղ գոլած ա։ մեռնի՛մ ձեր ա-րին՝ էնպէս մէկ քաջութիւն անենք էս օր, որ աշխար ամենայն իմանայ։ Դէ՛ էլէ՛ք՝ Սմբատ, Աշոտ, Տիգրան։ էլէ՛ք՝ ձեր խօքուն (հոգուն) դուր-բան՝ տեսնիմ թէ ինչպէս էս օր ձեր անունին լոյսաղ՝ ձեր հաւատը նշանց կտաք։ Էդպէս անուն ունեցողը՝ սար ըլի առաջին, պտի վրովը թռչի։ Ծով ըլի, պտի առաջին տայ։ ո՛ւր միայ էս քեամաղող, թուլ Ալամը, որ ո՛չ հագի ունի, ո՛չ հաւատ, ո՛չ օրէնք։ Մէկ մարդ որ մեռն շունչնայ ճա-կառին, նրանում ինչ զօրութիւն կը-լի։ Մեր ձեռը որ թռչանայ, Աս-տուծոյ հրեշտակը, սուրբ Լուսաւոր-չու բարեխօսութիւնը մեզ քօմակ (6) կըլին, է՛նքան ա մեր հաւատի դօ-րութիւնը։ Տէ՛րաէր ջան՝ վեր կա՛ց, ամէնին էլ սրբութիւն տո՛ւր, դրա զօրութիւնին դուրբան։ մեռնինք, հո-գու փրկութիւն ա, ապրինք, մարմ-նի առաջնութիւն։ Խոստովանութեան վախալ չի՛։ Աստուած ինքը գիտի, որ մեր սիրտն արգար ա։ Թէ մեռ-նիմ, ինձ թողեցէ՛ք, իմ հոգուս հա-ցը տվէ՛ք ու էս ջիւան որդուս պա-հեցէ՛ք։ Հինգ որդի ունիմ, իրեք ախպէր, վեց, օխտը ախպօր դաւակ-ներ, հարսն ու թոռը, ամա իմ աշ-քի լիսը (7) սա ա էլիւ։ Ամէնից ա-ւելի՝ սրան եմ ուզել, սիրել։ Ա՛խ՝ թէ գիտենաք՝ սա ինչ ցեղից ա։ Վա՛յ՝ ինչ տանցի, դուք լաւ գիտէք։ Սա մեր քաջ վարդանի Մամիկոնեանի արնիցն ա։ Երեւոյ էր, որ հէրնը մէրը մեռան, ես սրան վեր առայ, ինձ որդի շինեցի, ու ինձ որդուց ա-ւելի համ տվեց։ Ջուրը որ քցէի՝ կընկներ։ կրակը քցէի՝ երեսը եդ-չէ՛ր դարձնիլ։ Տեսնում էք էս լէն ճակատը, էս պարթև բօյը, էս արծ-վի աշքերը, էս գեղեցիկ պատկերը։ Լսե՛լ էք սրա անուշ լիզուտ։ Եկեղեցիին մօտէլիս՝ հէնց իմանա՛ւ հրեշտակ ա մտնում։ մեր մէջը դուս դալիս՝ հէնց բունես՝ արեղակ ա ծագում։ Ա՛խ՝ ա-մէն մէկ սրան մտիկ տալիմ, ամէն մէկ սրա ձէնը լսէլիս, էնպէս եմ ի-մացել՝ թէ սուրբ վարդանն ա առա-ջիս կանգնած։ Տէ՛րաէր ջան՝ սրան օրհնի՛ր, ձեռք դի՛ր դլիսին։ ո՛վ ա խաբար։ աղթարանը բացվում ա, արնով լցված։ սրտովս դառը մտքեր շատ ա անց կէնում, ամա մեր հա-ւատը զօրաւոր ա։

«Վարդիկ ջան՝ արեւիդ մեռնիմ՝ քանի շունչս վրէս ա, արի՛, մէկ քեզ համբուրեմ, արի՛, էդ սուրբ երեւոյդ զօրբան ըլիմ։ Թէ հօղն էլ մտնեմ, էդ արդար ձեռքովդ իմ աշքս խփի՛ր, իմ հօղը գո՛ւ քցի՛ր։ իմ մեծ որդին դո՛ւ ըլիք, իմ տեղը դո՛ւ բռնի՛ր։ իմ տունը դո՛ւ հալուի՛ր։ Քանի որդ իմ շիմումն ըլի, իմ տունը կ'աղիլի, քա-րերն էլ ինձ պատու կտան։ Ա՛լի՛, ե-

բնակ. մեծնիմ' իմ երկրորդ վար-
դան, իմ աղի'ն վարդան. գերեզ-
մանումն էլ որ ըլիմ, որ դու դաս
երեսս կոխես, հէնց կիմանամ հրեշ-
տակ ա թեկերն վրէս փռել. Արի',
արի', երեսս ստիգ տակը. բաւքի
թէ' էս ձեռը' որ հիմիկ քեզ խոր-
տում ա, էս աչքը' որ սուրբ երեսդ
տեսնում, էս լեզուն' որ հետդ խո-
տում, էս օր թորն էլ լուլին, ու
մարմինս քո առաջին' անշունչ, ան-
լեզու ընկած ըլի. Լաո' ես չլսեմ,
սգաս' ես չտեսնիմ, չիմանամ վար-
դանի' Աստուած, վահանի' Աս-
տուած, ո'վ սուրբ Լուսաւորիչ' թէ էս
ձերացած գլուխը' էլ ջեր օր չի'
պտի տեսնի, թո'ղ սրա ոտի տակին
մեռնիմ թէ էս հայկուր աչքը' էլ
արեգակի լիս չի' պտի տեսնի, ա'լ
Աստուած, քո հոգն եմ ու մտիւրը,
թո'ղ սրա ձեռն իմ երեսիս մէկ բու-
ռը հող քցի. վարդան ջան' արեգի-
մեռնիմ, մի' լար, քո արտասուքը
սիրտ էրում, խորովում ա. Մի'
լար' էդ քո հրեշտակի աչքերիդ
զարբան. քո սուրբ պապի օրհնու-
թիւնը մեզ վրայ ա, սրբի'ր աչքե-
րը. Մկամ (8). քեզ որ օրհնեմ, ես
պտի մեռնիմ. քեզ ո'ր օրը չեմ օրհ-
նել, ո'ր օրը չեմ գովել ու երեսդ
երեսիս, աչքերս երկինքը քցել. քեզ
ուժը արեւ խնդրել. Արի' ո'րդեակ
իմ արի' հոգի իմ, իմ տան սին (9)
իմ կենաց գաւազան. իմ օրհնու-
թիւնը' հօր օրհնութիւն ա. հօր
ձէնն Աստուած թէզ կրի. Արի' քեզ
օրհնեմ. վախճա՛ր հասել ա, գնա՛
մօրդ մօտը. միւս աղերքանցս սիրտն
ա'ւ, քեզ պահի'ր. Աստուած էս ձե-
ռը' որ մինչեւ էս օր մէկի մաղի չի'
ղիպել չի' թուլացնի. Դուք ինձ
համար աղօթք արե'ք ձեր արդար
բերնովը. էս քաջ աղերքանց ջանն
ըլի սաղ. արծիւը երկնքիցը վեր
կրեւրենք. Տէ'րա՛ն ջան' պահպանիչդ
ասա՛, աւետարանը կարդա՛, մէկ
կարճ աղօթք անենք. Աստուծոյ էս
սուրբ երկնքի տակին, բաւքի թէ
դ հայ շուտով մեր ձէնը առ Աստուած
հասնի. Երեւել է' չոքեցէ'ք. ծունր
զրէ'ք. ձեր էս սնաթի տմէն մի
շունչը՝ Արեւելան պատարագի պէս
երկինքը կ'վերանայ. հանեցէ'ք թրնե-
րը. թո'ղ աէր հայրն օրհնի»

Տուն կտրենքին, հայաթի (10) միջին,
գալաի երեսին, հոգի բաց դռնին,
երկնից տաղին, աստուերի տակին
նրանք չոքեցին, նրանք կանգնեցին.
Էրեւելանց ձէնը, աղայոց լացը, ծնո-
ղաց սուղը, նրանց մաղթանքը ի-
րար հետ խառը երկինքն վերացան.
Հէրը որդին օրհնէր, մէրը դաւան
յաննէր. Մութն ու խաւարը քիչ
քիչ հեռանար, լիսն ու արեւը՝ ծանր
մօտանար. Երկիրը նրանց արտա-
սու՛նքը սրբեց, երկինքը նրանց ա-
ղօթքը լռեց. Ուրախ երեսօք տեղից
վեր կացան. տէրա՛նք ձեռը, խաչն,
աւետարան ճակատին դրին նրանք,
համբուրեցին. ձեռ ձեռի ալամ՝ ի-
րար սիրտ դրին. աչքները սիրով
երկինքը քցեցին. թէ մահ էլ, թէ

կեանք նրանց հանդիպին, իրար հետ
ապրին, իրար հետ մեռնին, իրար
հետ արին թափեն ու կռվին, իրար
հետ թաղվին, իրար հետ պսակվին.
Ահ ու տխրութիւն՝ էլ չէ'ր երեսւմ.
Երեսն արեւ, լիս դառած՝ փայլում,
արինն սրտիցը կրակի պէս վառվում,
հոգին մարմնիցը ձէն տալիս, ասում՝
էլ մի' կորցնէք դուք ձեր ժամանակն,
զրկեց երկնքում ձեր սուրբ յիշա-
տակն. Սար ու ձոր հրէն ոտն են
վերցրել, գալիս ձեզ վրայ՝ ոտնա-
տակ անել, բայց ձեր քաջութիւնն,
երկնից գօրութիւնն՝ կարեն աշխար-
քումս թողալ ձեր անունն. թէ սէրն
ու հաւատն, հայրենեաց նախնին
որքան զօրաւոր են ու շնորհապանծ,
որ մինն հաղարին կարայ խորտակել,
երկուսը բիւրին կոտորել, նուաճիլ.
Ձէն ալին միմիանց, սիրտ ալին մի-
միանց, օրհնութիւն առան, գնացին
'ի բաց:

(Շարունակելի)

ՀԱՅ ԼՈՒՍԻՆԵՐ ՓԱՐԻԶԷՆ

Մեզ կը հաղորդեն փարիզէն.
Կիրակի օր (8 հոկտ.), Երաժշ-
տասիրաց խումբը խիստ փառաւոր
կերպով երգեց Հայոց եկեղեցւոյն
մէջ Հայ Նահատակաց հոգւոյն հա-
մար կատարուած պաշտօնն ու պատա-
րագի հանդէսը. Այս պարագայն
Temps, Figaro, le Journal, la Liberté,
Echo de Paris օրաթերթերը ծանու-
ցած էին գովեստով. եկեղեցւոյն հա-
յերէ գատ օտարներով լեցուն էր.
Բարեկանտի կենդանի միջոց մը.
Բոլորն ալ իրենց հիացումը յայտնե-
ցին. Երաժշտասիրաց խումբը նորէն
պիտի երգէ նոյ. 5ին, Գիւտ խաչի
տօնին օրը:

* * *

Ամենուս ծանօթ է կովկասէն ե-
կած այն լուրը թէ մէկ սոկի փր-
կանքով կարելի է քիւրտ ճիրաննե-
րէն փրկել կիսամեռ Հայու կմախք մը:
Փարիզի նորակազմ Երաժշտասի-
րաց խումբը գիտակ իր ազգային
մարդասիրական պարտականութեան,
որոշած է սատարել այս նպատակին
համար կատարուած ջանքերին. ինքն
խոկ նախաձեռնութիւնը ստանձնեց
կազմակերպելու մեծ հանդէս մը որի
արդիւնաւորման համար ամէն միջոց-
ներ այժմէն իսկ ձեռք առնուած են,
վստահ ըլլալով փարիզի հայ գաղու-
թի աջակցութեան վրայ, այսպիսի
ողբերգական պարագայի մը մէջ:

Արդէն իրենց մասնակցութիւնը
սիրայօժար տրամադրած են հանրա-
ծանօթ հայ արուեստագէտներ, Տիկ.
Արմէն Օհանեան, Պր. Պր. Մալ-
սուտեան, Ալեքսանեան, Բագրատիտ,
Շահինեան, Սվաճեան կալն. իսկ
Երաժշտասիրաց խումբը փորձեր
ընել սկսած է արդէն հանդէսին վայ-
րը աւելցնելու համար:

ԲՈՒՆԻՍԻՆԵՐԻ ԲՐՈՔՍԵՆՏԸ

Պետրոգրադի մէջ բոլորնախան մեծ
օրաթերթ մը սկսած է հրատարակ-
ւիլ. բացատրելու համար Բրոքսեն-
ցիները զգացումներն ու դատարար-
ները որոնք բոլորնական խնդրին ար-
դարացի լուծում մը արուելու հա-
մար իրենց յոյս դրած են հաւա-
գերման դաշնակցութեան պետու-
թիւններին վրայ: Այդ նոր օրա-
թերթի, որի անունն է Ծիւնիք Բուքսի,
խմբագրութիւնը իր յայտարարած
ծրագրի մէջ շեշտած է հետեւեալ
երկու կէտերի վրայ.

Դէպքերը հաշուեյարարութեան շրջա-
նի մը մէջ մտած են: Մեծ յոյսեր կերե-
ւին մեր առջեւ բայց միեւնոյն ժամանակ
իրական վտանգներ ալ կը սպառնան
մեզ: Իւրաքանչիւր Բոլորնացիի պարտա-
կանութիւնն է այդ սպառնալիքներ շե-
ղեցնել իրենց ճանապարհէն եւ մեր մը-
տածումներ սեւեռել մեր յոյսերի իրա-
կանացման վրայ:

Բոլորնի թագաւորութեան, Լիւթուս-
նիսի եւ Իւքրէնի մէկ մասին գրաւում-
էնքը կեդրոնական կայսրութիւններէն՝
սահմանին միւս կողմը մ'նացած Բոլոր-
նացիներին կարգիլէ իրենց մտածումներ
ազատօրէն յայտնել եւ սակայն օրէ օր
աւելի անտարակուսելի կը դառնայ թէ
կեդրոնական կայսրութիւնները չեն որ
պիտի կարգադրեն բոլորնական ազգի բաղ-
դը: Հետեւապէս, Պետրոգրադն է որ
այսօր կը լինի եւ վաղը ալ աւելի պիտի
լինի քաղաքական մեծ կեդրոն մը ուրկէ
կրնան ծագիլ բոլորնական խնդրի լուծ-
ման վերաբերեալ յոյսեր, բայց միեւնոյն
ժամանակ նաեւ վտանգներ:

Մեր պատմութեան մէջ ոչ երբէք այն-
քան նպաստաւոր հանգամանքներ եղած
են բոլորնական յոյսերի իրականացման որ-
քան այս րոպէիս որ պաշտպանողական
դաշնակցութիւնը կապած է Ռուսիան
Ֆրանսական Հանրապետութեան, հօգ
Այգլիային եւ Իտալական երիտասարդ
Թագաւորութեան հետ՝ ամէնքին համար
ալ պարտաւորիչ սա ընդհանրական նշա-
նաբանով. «Պաշտպանել Ժողովուրդների
ազատութիւնը գերմանական գերիշխա-
նութեան դէմ»: Մեզի այսպիսի նպաս-
տաւոր հանգամանքներէն օգտուելով ի
դերեւ հանել դաշնակցներին միջեւ մեզ
նկատմամբ անհամաձայնութիւն սեղմա-
նելու ձգտող բանասերութիւնները, վերջ
տալ մեզ նկատմամբ տարածուած սու-
տերին եւ անկողմնակալ վաւերագիրներ
հայեցելով որով ամէն ոք կարենայ տեղի-
կանալ մեր անվիճելի իրաւունքներին եւ
մեր ազգային օրինաւոր տենչանքներին,
այդ է պիտի բոլորնական հասուն քաղա-
քականութեան մը պարտաւորութիւնը,
որին կողմէնք ծառայել մեր պիտի եւ
մեր կարողութեան սահմանին մէջ:

**Ա.Զ.Գ.Ս.ԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
Բ. ՓՈԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ**
(Emprunt de la Défense Nationale)

Ֆրանսական «Ազգային պաշտ-
պանութեան համար» Բ. փոխառու-
թեան ստորագրութիւնը սկսած է
արդէն այս ամսի 5ին եւ պիտի տեւէ,
ամէնէն ուշը, մինչեւ հոկտեմբերի 29.
Պէտք է փութալ եւ չսպասել վերջին
օրին:

Ինչպէս 1915ի Ա. փոխառութեան,
նոյնպէս եւ 1916ի այս փոխառութեան
հղած են բազմաթիւ ստորագրողներ

եւ կը շարունակուի այդպէս որովհե-
տեւ այս փոխառութեամբ ոչ միայն
գաշնակցները յաղթութեան գոր-
ծը աւելի շուտ կը յառաջանայ, —
ինչ որ Իրաւունքի եւ Ազատութեան
բոլոր բարեկամների ցանկալի խնդ-
րէն է լինի, — այլ եւ այս փոխա-
ռութեան թողութիւնը աւելորդ չտա-
շահուր կերպով տեղաւորած կը լի-
նի իր գրամը. հարկը (100) ֆրան:
գին 5 ֆր. ստորեկան տեղաւոր պիտի
ստանայ. բայց իսկապէս 5 ֆր. 7)
սանդիմի ալ կուգայ տեղաւոր որովհե-
տեւ այս արժէթուղիի գինն է 100
ֆրանգ, իսկ այժմէն ստորագրողիւ
առնողը պիտի վճարէ միայն 87 ֆր.
եւ 50 սանդիմ. կտրելի է նաեւ 4 մա-
սի բաժնեւոր վճարել եւ այդ պարա-
գայի մէջ 88 ֆր. եւ 75 սանդիմ տալ
հետեւեալ կերպով.

Ստորագրուած օրը	15 ֆր.
1916 գեղեմբեր 16ին	23, 75
1917 փետրվար 16ին	25
1917 ապրիլ 16ին	25
Փր.	88, 75

Մի սպասէք, փութացէ՛ք գնել
Ֆրանսական այս փոխառութեան
պարտաւորման, թէ՛ ձեր անձնական
շահին համար եւ թէ՛ Իրաւունքի
յաղթանակին եւ խաղաղութեան շու-
տով հասնելու աջակցած լինելու հա-
մար, գտնէ՛ք դրամով որ պատերազմի
ջիղն է:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Յունաստանի աղբային նորակազմ
կառավարութիւնը որ մայովդին
աջակցութեամբը հետզհետէ կը զօ-
րանայ եւ Սալոնիկ փոխադրուած է
այժմ, իր ծննդավայր կրէտէի մէջ
հետեւեալ նախնական պարզ վիճակն
ունեցած է որ Լանտոնի «Տէլիֆէյ-
լի» թղթակիցը Գանեաէն կը հա-
ջորդէ. իր հետաքրքրաշարժ լինե-
լուն համար, աւելորդ չենք համա-
րիր անոր թարգմանութիւնը տալ
մեր ընթերցողներին որոնք պիտի
տեսնեն թէ հանրային ձեռնարկներն
որքան ալ պարզ ու համառ երե-
ւոյթով սկսած լինին, երբ բազմաթիւ
զաղտութարակիցների աջակցութիւնը
վայելեն, կրնան շուտով մեծնալ ու
ընդարձակուիլ եւ մեծապէս արդիւ-
նաւոր դառնալ:

Առժամանակեայ կառավարութիւնը կը
կազմակերպուի արագօրէն: Տ. Վէնիզե-
լոսի սրահն է որ առայժմ կը գործածուի
իրիւս սրահ նախարարների խորհրդակցու-
թեան եւ ունկնդրութեան: Սնկին մը
նստած, ծովակալ Գունտուրիողլու, ամբողջ
Յունաստանի տմենէն լուսկեաց մարզը,
համբերութեամբ կսպասէ ընդունելու:
Հեռագիրներ կը հասնին Աթ կամ տա-
սնձեր, նախկին նախարարներ, երեսփո-
խաններ, համազգեստներ հազած սարսեր
կը շրջապատեն Տ. Վէնիզէլոսը որ իրեն
եկած նամակներն ու հեռագիրները բա-
նաւոր դրողուած է:

Այս գործողութիւնը շանցիւր, տանց
յուզում պատճառներու: Ի՞նչ կը յայտա-
բարեն այդ հեռագրաւորները: Հաւանու-
թիւն մը արդեօք, աջակցութիւն մը թէ

անշատու մը: Ահա մին կը ծանուցանէ
Հիշարա կղզիին ազգային վերածնութեան
շարժման միանալը: Ուրիշ մը կ'իմացնէ որ
« Բարա » զբաղուողը առժամանակեայ
կառավարութեան կողմնակից է: Տ. Վէ-
նիզլուս հանդիման կը կարգայ այս լուրե-
րը և հեռագիրներ կը գնէ սեղանին վը-
րայ և մէկը միւսին քով, իբր Թէ Յու-
նաստանին իսկ կտորները իրար հետ կը
միացնէր այսպէս:

Ծովակալ Գուշուրիդիս գլխի շար-
ժումով մը իր հաւանութիւն ցոյց կուտայ
մինչդեռ միւս ներկայները կը խօսին ո-
գեւորութեամբ: Կարծես Թէ ընտանեկան
հաւաքոյթ մ'է, սրտակցութեան և յու-
ղիւ միարանութեան մը սպաւորութիւն
ընդ:

Բնակարանը պզտիկ է, անկանոն կեր-
պով կառուցուած, Գանեսի քարափներին
վրայ: Տան ներքե կայ նաւայների անուր
գինեառն մը: Կառավարութեան խորհրդ-
դարանը ամբողջ 6 մէկը երկարութիւն և
4 մէկը լայնութիւն ունի: Պատերէն կախ-
ուած են ընտանեկան վերաբերեալ պատ-
կերներ: Գետինը սալաքիւղած է քարով:
Մէկ քանի եղեգնեայ նստարաններ և եր-
կու կամ երեք խմկուած բազմութեաներ:

Տ. Վէնիզլուս նստած է ծուռ ու ծուռ
զապանակներով նեղ բազմութեան մը մէջ
մինչ ծովակալ Գուշուրիդիս գէշ աղէկ
կը յարմարուի ճաշասրահին մէջ, դաշ-
նակին մօտ անկիւն մը:

Տ. Վէնիզլուս կընդունի անդադար
պատգամաւորութիւններ, ընծայներ, հեռո-
գիրներ որոնց արագ պատասխան մը կու-
տայ: Ներքե փայտէ սեղանի մը վրայ դրած
գրիչով, սակաւին լաւ չմաքրուած պնակ-
ներու մէջ սեղ և մէկ սոնոց գրչակալով մը:
Բոլոր եկողներին կընդունի Տ. Վէնիզ-
լուս, վայելուչ խօսքով մը, ժպիտով մը:
Ինքը միայնակ, ամբողջ նոր Յունաստանի
սգին է: Իրեն շուրջ կը բարձրանայ վե-
րածնունդի ալիքը զոր ոչինչ պիտի կրնայ
արգելել:

Ինչպէս դրած էինք նախորդ թը-
ւով, Սթէնքի Համալսարանի դասա-
խօսներէն Տ. Լամպրոս կազմեց նոր
նախարարութիւնը որի մէջ արտա-
քին գործերի նախարարն է Զար-
քոսով: Սոփիայի յունական նախկին
գեապանը, պատերազմականը՝ զօրա-
վար Տրաքս և ծովայինը՝ ծովակալ
Դամիանոս:

Ստատիկ ուկուրուած համակրա-
կան ընդունելով իւր մ'եղաւ Ս. Վէնիզ-
լուսը առժամանակեայ կառավարութեան
(Տ. Վէնիզլուս, ծովակալ Գուշուր-
իդիս և զօրավար Տանկլիս) երբ
հոկտ. 9ին Սալոնիկ մտաւ:

— Ծովակալ Տարգիթ Կիւ Ֆուր-
նէ Դաշնակիցների նախաորմին և
զօրաբանակին ապահովութեան հա-
մար պահանջեց յոյն կառավարութե-
նէն որ յունական նախաորմը և ծո-
վիզիւսայ մարտկոցները զինաթափ
լինին ու երկաթուղիները երթեկներին
և թիւրքի մէջ նաւարկութեան վերա-
հսկողութիւնը յանձնուի Դաշնակից-
ներին: Յոյն կառավարութիւնը ըս-
տիպուեցաւ ընդունիլ այդ պահանջ
ները որոնք ճիշդ ժամանակին պա-
տահած էին որովհետեւ տեւտեցաւ
որ յոյն զօրքեր երկաթուղիի կայա-
րանքատարած էին Լարիսս զրկուե-
լու համար: Ս. Վէնիզլուս Գուշուրի-

նիդիս գէշ մը որ կը զրկուէին հոն.
ուստի արգելուեցաւ անոնց ճամբայ
եղնելը:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Խաղաղական զօրքերը փայլուն յա-
ջողութիւններ ունեցան Բաւուպի-
թիւն վրայ Գոսմանեօնի շրջանին մէջ
ուր 530 զերիներ բռնեցին, ճիւղ-
լիէի ռազմաճակատին վրայ ուր թըշ-
նամի գիծերի մէկ շատ ամրացած
մասին մէջ թափանցեցին Սուպորի
և վորդայպի միջև և 861 զերի
բռնեցին. ինչպէս նաև Գարսի վրայ
ուր խաղաղական զօրքերը յարձակու-
մով անցան թշնամիին ամրացման
շատ մը գիծերէն: Գրաւեցին շրջա-
կայ շատ ամուր բարձունքներ ուր
5.034 զերի բռնեցին որոնցմէ 164ը
սպայ:

Պաշտօնական զեկոյց մը կը ճշդէ
Սոմի եզերքներին վրայ ֆրանսացի
զօրքերին յաւիտ 1էն մինչև 12 հոկ-
տեմբեր բռնած զերիներ թիւը ու-
րոնց գումարը կը հասնի 40.000 ի.
Միւղիտցիներն ալ մինչև հոկտ. 5
իրենց բռնած զերիներ թիւը 27.000
կը հաշուեն. անկէ ի վեր յարդ առ
նուազն 3.000 զերի ալ բռնած են
որով զրէթէ 3 1/2 ամսի մէջ զերի
բռնուած զերմանացի զօրքերի թիւը
70.000 ի խոշոր գումարին կը հասնի:

Ս. Վէնիզլուս ինքնին արդէն բաւա-
կան պերճախօս է և բացատրութեան
չկարօտի ֆրանսական և անգլիական
զօրքերի յաղթութիւնները ցոյց
տալու համար:

ՆՈՐ ՍՏՈՑՈՒԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փրկված թիւեր. Գրեց Գուշուրիդի Սարա-
ֆեան: Հայ Սմերիկեան տղատիպ
տպագրատուն Պ. Ռ. Թորոնտոնի:
Հոպօքըն. Ն. Ճ. 1916: Գին 25 սենդ:

(Սոյն գրքոյին հեղինակը համա-
ղիչ սծով մը կը բացատրէ թէ հայ-
րենիքին օգտակար լինելու համար
պէտք է նաև Հայաստանցիներին
գործ հայթայթել ու դրամ շահե-
ցնել և թէ առևտրական մեծ ձեռ-
նարկներն ու գործարանները ընկե-
րութիւններով աւելի կը զօրանան
և շահաբեր կը դառնան. ինք ամե-
րիկեան և արեւելեան կարպիտ և զորդ
մեքենայով արտադրելու մասնագէտ
լինելով և միանգամայն ասոր համար
նորաձև լաւագոյն մեքենայներ հնա-
րած լինելով, որոնք քիչ ժամանակի
մէջ մեծ քանակութեամբ ու աւելի
աժան և լաւագոյն ապրանքներ կըր-
նան արտադրել և որոնց համար ա-
մերիկեան կառավարութեան կողմէն
բաղէնդի մենաշնորհներ ստացած է,
ընկերութիւն մը կը կազմէ այժմ
կարպիտ շինելու գործարաններ բա-
նալու համար Սմերիկայի և Հայաս-

տանի, մէջ որի հիմնադիր անդամ լի-
նել ուղղող պէտք է այժմէն վճարէ
10 տոլար, ընկերութեան, որի ա-
նունն է Արմէնիան Ինիթն Քարփէթ
Քըմփընի, շահերին մասնակցելու և այլ
մանրամասնութիւններին տեղեկա-
նալու, ինչպէս նաև սոյն Փրկված թիւն
գրքոյին ստանալու համար պէտք է
գիծել ուղղակի Տ. Գուշուրիդի Սարա-
ֆեանին որի հասցէն է հետևեալը.

Hovsep Sarafian
President of A. U. C. Co.
Yonkers, N. Y.
(Etats Unis d'Amérique)

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԻՏԱԼԵՐԷՆ ARMENIA ԹԵՐԹԸ

Armenia խաղերէն պատկերազարդ-
ած թերթը որ իտալիայի մէջ հա-
յանպատ գաղափարների տարած-
ման կը ծառայէ զօհողութիւններ
յանձն առնելով, շնորհատրելի է որ
յաջողած է թեւակոխել այժմ, հոկ-
տեմբերէն սկսած, իր Բ. տարեշրջա-
նի մէջ:

Պատերազմին պատճառով Եւրո-
պայի մէջ ամէն բան թանկացած
մանաւանդ տպագրական թղթի գի-
նը սաստիկ բարձրացած լինելով,
Armenia-ի վարչութիւնը ստիպուած է
իր Բ. տարեշրջանէն, այսինքն հոկ-
տեմբերէն սկսած, թերթին տարե-
կան բաժնորդայինը նշանակել 5
(հինգ) ֆրանկ արտասահմանի հա-
մար, այսինքն իտալիական դուրս գրա-
նուող բաժնորդներին համար: Պէտք
է զիտնող որ Armenia-ի վարչութիւնը
իր այս պրոպագանդի գործը յառաջ
կը տանի պարզապէս բաժնորդա-
գրութիւններով և ընկերների ամ-
սովճարներով: Ուստի պէտք է որ
բաղմամբ հայրենակիցներ գէթ
իրենց բաժնորդայիններով օգնեն
այդ թերթի տարածման որի հասցէն է
ARMENIA, rivista illustrata, Corso Re-
gina Margh., 73. TORINO (Italia):

Մարտէլի գործակալն է Տ. Եղիշէ
Թորոնտոն:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Սէն Գալլեն Դոլոման եղբարք
տեղափոխուած են Պոն քաղաքը.
ուստի իրենց նոր հասցէն է
Bolloyan freres
8, rue de Strasbourg
(Constantine) BONE
(Algérie)

ԾԱՆՈՒՑ ԳԻՐԴԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախ-
կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւեալ
գիրքերը, որոնց արժեքները նշանակուած
են իրենց առջև:

Մարտէլի գործակալն է Տ. Եղիշէ
Թորոնտոն: Պէտք է զիտնող որ
իտալիական համար կը նշանակենք թէ՛

Մարտէլի մէջ ծախուելու գիները և թէ
փոստով ուրիշ քաղաք զրկուելու գիները:
(Այս վերջինները փակագծի մէջ գրուած-
ներն են): Արժեքը կանխիկ շտապ-
ած գիրք չդրուիր: Սրահնագրուած (re-
commandé-registré) ծրարով ստանալ
ուղղութիւնը պէտք է 25 սանդիւմ աւելի զըր-
կեն իւրաքանչիւր ծրարի համար որ 2 քի-
լոէն աւելի պէտք չէ կռնէ:

Ինչպէս որ Մոնթրալում. Գինական
Պատմութիւն Արշակ Բի. և անոր Պապ
որդւոյն: (Հայոց պատմութեան մէկ
կարևոր կէտին վրայ քննադատական
տեսութիւն մ'է որի համար Մ. Պապ-
րէկեան գրած է թէ « Հեղինակին այդ
ձեռնարկութիւնը պատիւ է բերում
իրան և այն ազգին, որին պատկանում
է պատմութիւնը »): 2 ֆր. 50 (2,70)

Գեորգ-Մեսրոպ Քրիստոսեանի ԹԵՐԹԸ
ՄՈՒՏԵՐ, Ի Հ ՅՍ Դրեկոյր Լուսա-
ւորէն տալի: (Բնակարան ուսումնա-
սիրութիւն): Գին 1 ֆր. 25 (1,35):

Մ. Վարժապետեան. ՃԵՐԻՄԻԱՆԻ ՄԵ
ՌԵԼԸ. Առաջ քաշէ Գ. Տ. Բարսեղյան Տո-
նիկէն պատմութիւնը: 8 ֆր. Մարգարէն.
Կազմուած 2 ֆր. (2 ֆր. 25):

Պող եւ Վերգինի (Սիրազիդ սրտաշարժ
պատմութիւն մը որ ֆրանսերէնէ թարգ-
մանուած է զրէթէ ամէն լեզուի, ինչպէս
և հայերէնի թէ՛ գրաւոր և թէ՛ ալիսար-
հարար և զոմագոյն անձերէ: Մեկ մօտ ծախ-
ուածը Ստուածատուրեան Մանուկ
պէյի ալիսարհարար թարգմանածի Գ. առ-
պագրութիւնն է, սրտակերներով զարդա-
ւած 1 ֆր. և 20 սենդ. (1,40):

Պատմութիւն Ռապէլիանի: Եւ. տպգր.
1911: (Խաղաղարարութիւն և հրահանգի վե-
պատմութիւն մը, զրէթէ ամէն լեզուի
թարգմանուած): 1,30 (1,60):

Հայ մամուլը 15 տարւան մէջ (1894-
1908): Աշխատասիրեց Հ. Մ. Պատուրեան:
(Հայ թերթերէ շատերի խմբագիրներին և
յօդուածագիրներին պատկերները դրուած
են սոյն գրքի մէջ: 1,25 (1,50):

Բաղնուրան. Կիպրոս կղզի (Ա. Էշ-
խարհագրական և պատմական տեսու-
թիւն): Բ. Հայ գաղթականութիւն):
1 ֆր. 25 (1,35):

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Ֆր. սենդ.
Ա. Հայ զինագլուխի մը Բ. տպագր.	40
Բ. — Է. (Սպառած)	
Ը. Իւրիքիայի Հայերն եւ յրենց զրացիներ (Գրեց Մ. Աւետիսեան)	50
Թ. « Արմենիայի յուշարար (Ս. տարի)	1,40
Ժ. Վրեմ	20
ԺԱ. Թաւառ Բաղարիս	20
ԺԲ. Նույնը Մ. Փորթուգա- լեանի գրած ստանաւոր- ներէն	15
Ժ. Մը պոպուլար հայերէն ասլը (Պուրկարիսի Յեղափո- խութեան ծագման պատ- մութիւնը)	1,40
ԺԴ. Մ. գաղթիք	20
Մարտէլի գործակալն է Տ. Եղիշէ Թորոնտոն:	

ՏԵՐԹԸ — ՌԵԲԵԼԳԻ

Մ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ
ՈՒՍԵԼԵՐԷ

Հայերէն Տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Le Gérant: François CARRIÈRE.
Marseille. — Imprimerie du Midi